

Roskilde Madrasfabrik - 80 års lokalt industrieventyr

Af Svend Erik Christensen

Roskilde Madrasfabrik var i 80 år en kendt industrivirksomhed i Roskilde. Den producerede, som navnet siger, madrasser, men også senge. Det oprindelige navn Roskilde Madrasfabrik blev engang i 1930'erne forkortet til Rosma. Navnet blev også suppleret med Roskilde Metalsengefabrik i forbindelse med at virksomheden påbegyndte at producere metalsenge. Navnet Roskilde Metalsengefabrik forsvandt engang i slutningen af 1960'erne.

Frem til midten af 1950'erne var virksomheden enkeltmandsejet af fabrikant Christian Christiansen. Herefter blev det et interessentselskab, men blev igen en enkeltmandsejet virksomhed i 1958, hvor sønnen Henning Christiansen overtog firmaet.

Virksomheden var, som overskriften antyder, en succes, men den havde også sine nedture med to konkurser og til slut lukning efter 80 år i Roskilde.

Roskilde Madrasfabrik blev etableret i 1912 i kælderen på Fabriksvej¹ - det nuværende Skovbogade - af den 26-årige snedker Christian Christiansen. Efter kort tid flyttede virksomheden rundt til flere forskellige adresser i Roskilde for til sidst at ende på Kamstrupsti - det nuværende Eriksvej. Her lå den fra 1934 til den lukkede i 1992.

De første adresser

C. Christiansen begyndte i november 1912 produktionen af springmadrasser og træsenge i kælderen under villaen "Harriet", der lå på Fabriksvej 13. Samtidig med at produktionen blev startet, afholdt Dansk Arbejde en udstilling på Hotel Prindsen. Her udstillede C. Christiansen sine første madrasser og senge. Den lokale møbelhandler Jørgen C. Nielsen fandt interesse for produkterne og begyndte at aftage flere og flere madrasser. Således steg efterspørgslen hurtigt. Ene mand kunne C. Christiansen ikke klare arbejdet alene, og pladsforholdene blev også for trange. C. Christiansen har senere beskrevet forholdene således:

Det var ikke store arbejdsforhold, man havde, da vi begyndte at producere madrasser i et lille lokale ude i Skovbogade.

Svend Erik Christensen, 64 år og på efterløn. Medlem af bestyrelsen for Lokalhistoriegruppen "Syd for banen". Har særlig interesse for industrihistorie med særlig fokus på området omkring Eriksvej.

Pladsforholdene var små og arbejdet vanskeliggjordes naturligvis af dette²

Allerede i januar 1913 flyttede virksomheden til større lokaler. C. Christiansen lejede et værksted i Højbrøndsstræde 3 i lokaler, der tidligere havde været brugt af Brd. V. Hansen. De første maskiner blev sat op og fire mand ansat. I 1914 blev værkstedet raseret af en brand, men produktionen kom hurtigt i gang igen.

Endnu engang blev forholdene for små. I efteråret 1917 blev den tidligere sodavandsfabrik Hellig Kors Kilde³ på Helligkorsvej købt for 40.000 kr. Året efter blev fabrikken udvidet og beskæftigede nu 20 – 25 mand.

Indtil nu var produktionen steget støt år for år. Men det fik en brat ende efter 1. verdenskrig. Omsætningen raslede ned, så bygningerne blev solgt på tvangsaktion i 1922. Men C. Christiansen fortsatte dog produktionen i lokalerne indtil Burup Maskinfabrik flyttede ind i 1926.

C. Christiansen videreførte derpå produktionen i mere ydmyge lokaler i Borgediget 17. Produktionen steg igen, og godt 10 personer arbejdede nu her i værkstedet.

Roskilde Madrasfabrik på Helligkorsvej i 1917.

I begyndelsen af 1930 blev produktionen udvidet til også at omfatte metalsenge. Hidtil havde man kun arbejdet i træ. Den nye seng fik navnet Rosma, som også blev fabrikkens officielle navn. Metalsengen blev en succes. Produktionen steg. Der var nu beskæftiget op mod 30 personer på fabrikken. Lokalerne blev for trange, og smedeværkstedet blev flyttet til Sct. Olsgade som nabo til F. Christiansens Maskinfabrik, der var ejet af Karl Christiansen, Christian Christiansens bror.

Fabrikken på Kamstrupsti

I længden var det en uholdbar situation, at fabrikationen var splittet op på to adresser. C. Christiansen så sig om efter nye lokaler. Valget faldt på en fabriksbygning på Kamstrupsti 44. I sommeren og efteråret 1934 blev lokalerne indrettet til madras- og sengeproduktion. I stueetagen blev de større maskiner sat ind. Her kom smedeværksted, malerværksted, maskinsnedkeri og pakkehal til at ligge. På første sal blev der plads til systue, snedkeri, sadelmagerværksted og lager⁴. Tirsdag den 16. oktober 1934 startede produktionen på Kamstrupsti, og her blev den til lukningen i 1992. Ved flytningen

Madrasserne køres ud fra fabrikken på Borge-diget omkring 1930.

til Kamstrupsti beskæftigede fabrikken 40 personer. Den var dermed en af Roskildes mellemstore industrivirksomheder.

Det var ikke en ny fabriksbygning, som madrasfabrikken fik til huse i på Kamstrupsti. Den havde tidligere været en del af den i 1929 nedbrændte A/S Chromlæderfabrikken⁵. I modsætning til selve garveriet, stod denne fabriksbygning stort set uskadt efter branden⁶. Da det ikke lykkedes at reetablere garveriet, blev området solgt. Først flyttede Roskilde Madrasfabrik ind, og senere kom Kempes Garveri til.

I forbindelse med at madrasfabrikken flyttede ind, blev der opført en ny kontorbygning i funkisstil, som senere blev udvidet med en tilbygning mod nordøst. I 1930'erne blev der yderligere bygget nogle lave bygninger i gården mod vest, som blev brugt som råvarelager.

Efter 2. verdenskrig steg produktionen igen. Der var brug for mere plads, og i 1951 fik fabrikken en tilbygning, der overdækkede gården⁷. Der var oprindeligt planlagt en udbygning i tre etaper: En hovedbygning på 659 kvm. mod syd i den daværende fabriksgård, en tilbygning mod vest på 104 kvm., samt en tilbygning mod øst helt ud til Kamstrupsti på 328 kvm. Projektet blev dog revideret og kun 1. etape blev gennemført, nu på 662 kvm. Tilbygningen var med det for

Fabrikken på Kamstrupsti i 1937. Fabrikant C. Christiansens privatbil kom også med på fotoet.

industribygninger så typiske shedtag. I 1953 blev der tilføjet en lagerbygning til opbevaring af råmaterialer. Det var en erstatning for de lagerbygninger fra 1930'erne, som blev revet ned i forbindelse med fabrikkens udvidelse i 1951⁸.

I begyndelse af 1950'erne var der beskæftiget omkring 70 personer på fabrikken. Ved 40 års jubilæet i 1952 blev den gode udvikling fejret med en større middag med fire retter: Kogt laks med hollandaise, dyreryg med gele, ostanretning og frugtsalat med Chantilly cream med efterfølgende kaffe og likør.

Succesen fik en brat ende i februar 1958, da virksomheden gik konkurs. Fabrikslokalerne blev solgt til den københavnske maskinfabrik Acmi, der flyttede ind i stueetagen. C. Christiansens søn Henning Christiansen opkøbte lager og maskiner af konkursboet, og han fortsatte produktionen på 1. sal. Bemandingen blev kraftig reduceret, og virksomheden beskæftigede nu omkring 20 personer. Samtidig blev antallet af produkter skåret ned.

Frem til lukningen i 1992 blev produktionen af madrasser og senge droslet ned til fordel for produktion af såkaldte selskabsborde til restaurationsbranchen⁹. Fra 1985 blev der

Maskinsnedkeriet på Helligkorsvej ca. 1925.

kun produceret springmadrasser og borde, og der var kun to mand tilbage på fabrikken.

Efter lukningen overtog Roskilde Produktionsskole produktionen af fabrikkens Flexbord. Det stoppede dog i slutningen af 90'erne og blev herefter overtaget af Kurt Rasmussen, der ejede en møbelpolstervirksomhed på Frederiksberg.

Henning Christiansen fortsatte som grossist af Flexbordet fra privatadressen i Sct. Pederstræde. Han døde i 1999.

Efter at Roskilde Madrasfabrik flyttede, fortsatte Acmi i stueetagen indtil den krakkede i slutningen af 1990'erne. Fra 1970'erne var der auktionslokale i 1950-tilbygningen. Lokalerne på 1. sal blev efter Rosma brugt af marskandiserforretningen Hos Mario. Kontorbygningen blev i 1970'erne brugt til kvindehus og senere foreningen Morild. I en periode var der også krydderifabrik i den tidligere fabriksbygning.

Roskilde Kommune overtog bygningerne. Efter at bygningen havde stået ubenyttet hen i en årrække og langsomt var forfaldet, blev den revet ned i foråret 2015. Kun kontorbygningen blev erklæret bevaringsværdi og står stadig. Det er planen at bygge boliger på området.

Produktudvikling af senge og madrasser

Roskilde Madrasfabrik har gennem hele sin levetid været i stand til at udvikle nye produkter som svar på tidens krav.

De første produkter fra kælderen på Fabriksvej var springmadrasser og træsenge med fjedrebund. Det første store spring i produktudviklingen skete allerede kort efter flytningen fra Fabriksvej til Højbrøndsstræde. Det var udviklingen af spiralsengen, som erstattede den traditionelle seng. Samtidig gav det igen grundlag for at erstatte springmadrasser med stopmadrasser fx krølulds Madrasser. Disse var billigere at producere end springmadrasser, og de kom til at udgøre hovedparten af madrasproduktionen. I 1954 udgjorde springmadrasproduktionen således kun 15 pct. af den samlede madrasproduktion.

Næste spring var udviklingen af metalsengen på bekostning af træsenge. Dette skete omkring 1930. Sengen fik navnet Rosma. Der blev både markedsført stål- og mesingsenge. Det er sønnen Henning, som var udlært smed, der må tilskrives æren for udviklingen af metalsengen¹⁰. I løbet af et par år blev fabrikken den førende producent af metalsenge i landet¹¹. Metalsengen var en væsentlig faktor bag fabrikkens ekspansion og var årsagen til, at fabrikken var nødt til at flytte til nye lokaler i 1934.

Man kastede sig også over andre nye produkter. Allerede i 1920 tilbød man børnesenge, divaner, sovedivaner og puf-senge. I 1930'erne begyndt man så småt produktion af sengeborde og andet soveværelsestilbehør. Op gennem 50'erne blev det en større og større artikel.

I 1940'erne og 1950'erne producerede man udtrækssengen og skabssengen, der var velegnet i datidens små lejligheder med boligmangel. Skabssengen blev udviklet efter amerikansk forbillede. Sen-gen kunne klappes sammen i et skab på væggen, så den kunne placeres i stuen uden at det lignede et sovemøbel.

Metalsengene blev gennem årene udviklet og forfinet. I begyndelse af 1950'erne blev der udviklet en såkaldt hollywoodseng. Dobbelt-sengen fik navnet Paris og beskrives i salgsmateriale:

Rosma prisliste fra 1931.

Fra Rosmas salgskatalog.

Hollywoodseng model "Paris" i størrelse 150 x 190. Polstret med plastic kunstlæder. Sengebund fladoval rør, med bølgefjedre, hvidt rævndugsslidlærred, bedste springmadras, udeflæse og sengetæppe.

I 1954 var nettoprisen på en sådan seng var 540 kr.¹² I 1958 var bruttoprisen på 590 kr., og den vejledende udsalgspris var på 830 kr.¹³

I slutning af 1920'erne fik man patenteret sovesofaen "Rosma". I reklamemateriale fra 1931 beskrives den malende:

Patent-Sovesofaen "Rosma" – patent nr. 42554 – er fremstillet på en bedre og solidere måde de hidtil kendte dobbelte sovedivaner. På en meget enkelt måde kan den oplukkes og udtrækkes således, at der fremkommer en seng med 1 eller 2 sovepladser, der er forsynet med spiralbund og madrasser som en almindelig seng, hvorved der opnås et langt lunere og behageligere leje, end når sengen opredes på en divan¹⁴.

Sovesofaen blev gennem årene videreudviklet og solgte stort set i hele fabrikkens levetid.

Sovesofaen var ikke det eneste produkt, der blev patentet. I 1943 blev der indgivet patentansøgning på en ottomanbund. Efter en del diskussioner med patentdirektoratet, der henviste til tyske produkter, der lignede Roskild Madrasfabriks produkt, så blev der givet afslag. Patentet gik dog igennem efter befrielsen i juni 1945.¹⁵

Virksomheden var også i stand til at finde nye markeder ud over møbelhandlerne, som oprindeligt var hovedaftager af produktionen. Militæret var en af de nye aftagere. Det må antages, at fabrikken under 1. verdenskrig leverede madrasser mv. til Tunestillingen¹⁶, hvor der blev opført mange mandskabsbarakker med sengesteder¹⁷. Også i 1950'erne købte militæret flere tusinde madrasser.

1930'erne var hotelbranchen aftager af mange senge i forbindelse med udskiftning af de gamle senge til større end de, der hidtil havde været i danske hoteller. I 1940'erne og 1950'erne leverede fabrikken mange senge til sygehusene. Også Helsingør Stålskibsværft var storkunde til dets nybygninger.

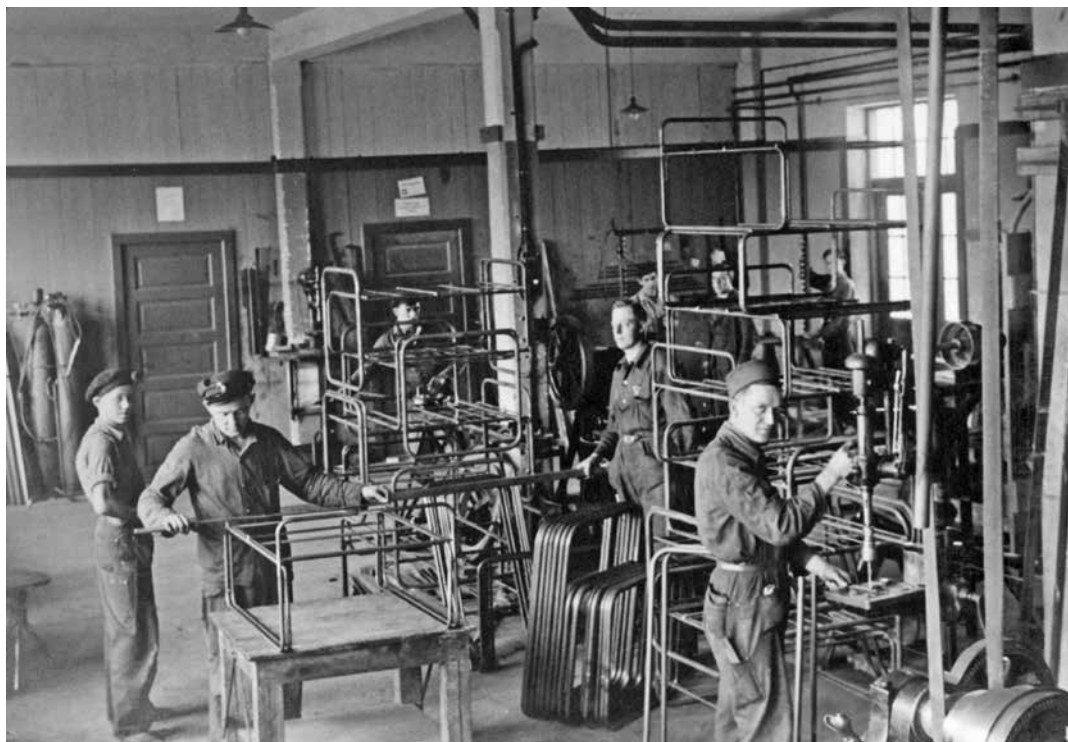
Efter at Henning Christiansen overtog virksomheden, blev der satset på selskabsborde til restaurationsbranchen. Senere blev det videreudviklet til det såkaldte "flexbord", som i 1980'erne var hovedproduktionen på Eriksvej.

Sådan blev madrasser og senge produceret

Omfanget af produktionen er kun omtalt sporadisk og kun nogle få steder. I 1935 blev der produceret i alt 9200 senge og madrasser, i 1943 var det faldet til 6500 senge og madrasser¹⁸. Efter fabrikkens udvidelse i begyndelsen af 1950'erne kom produktionen op på noget af sit højeste: I 1954 10.893 madrasser og 2826 senge. Hertil kom klapsenge, skabssenge, natborde, sengeheste, taburetter, divaner ottomaner og div. hynder og puder¹⁹.

Produktionen af madrasser og metalsenge var en sammensat produktion, der bestod af mange delprocesser og med involveringen af mange faggrupper. Ifølge lønregnskaber for de i året 1937 beskæftigede 50 medarbejdere²⁰ var der 9 smede, 1 sliber, 2 malere, 8 snedkere, 4 sadelmagere og 1 syerske. Hertil kom 2 værkfører samt 20 mænd og 3 kvinder, der var ufaglærte²¹

Fabrikken på Kamstrupsti bestod af flere forskellige værksteder²². Der var smedværksted, sliberi, maskinsnedkeri, malerværksted, sprøjtemalerværksted, madrasværksted og

Smedeværkstedet i 1937, hvor metalsengene blev fabrikeret af flad- og rundjern.

sadelmagerværksted. Hertil kom lagre til råmaterialer og færdigprodukter samt kontor.

Produktionen kan deles op i to hovedproduktioner. Produktionen af senge og produktion af madrasser²³. Sengegavlene består af metalrør, der blev skåret til, bukket og svejset sammen. Sengerammerne blev produceret af vinkeljern, der blev skåret til og nittet sammen. Alt dette foregik i smedeværkstedet i stueetagen. Herefter blev metalsengen slebet og endelig malet på sprøjteværkstedet. På første sal blev sengene forsynet med spiralbund, som samledes i hånden og hægtet på sengerammen. Fjedrene blev købt som færdigprodukter i Tyskland. Sengegavlene blev forsynet med en træfinerplade, der blev produceret på snedkerværkstedet ved at lime tynde finerplader sammen. Pladerne blev grundet i malerværkstedet og malet i sprøjtemalerværkstedet²⁴.

Madrasserne blev produceret på 1. sal i madras- og sadelmagerværkstederne. Krølulds- og træulds Madrasser stopedes på en maskine og syet sammen på sadelmagerværkstedet. Springmadrasserne bestod af en masse små tynde fjedre, som er flettet ind i hinanden. De blev holdt sammen af tynde brede jernbånd. Efter monteringen blev der trukket et betræk over²⁵.

*Sadelmagerværkstedet
på Roskilde Madrasfabrik
1937.*

*Maskinsnedkeriet på
Roskilde Madrasfabrik
1937.*

*Madrasværkstedet på
Roskilde Madrasfabrik
på Helligkorsvej
ca. 1925.*

Malerværkstedet 1937.

*Roskilde Madrasfabrik
deltager på Dansk
Arbejdes udstilling på
Hotel Prinsen i Roskil-
de i 1912.*

Arbejdsforholdene

Udefra set var Roskilde Madrasfabrik lidt af en patriarkalsk arbejdsplads. Det var en arbejdsplads, som folk blev på, når de først var kommet ind. Den var ledelsesmæssigt præget af C. Christiansens familie. Broderen Thorkild var værkfører i en menneskealder. Sønnen Villy var også værkfører et stykke tid. Sønnen Henning var fabrikschef i en lang periode, indtil han selv overtog firmaet i 1958.

Tilbage til 1940'erne blev der holdt firmaudflugter. Her var ægtefæller også med. Firmaudflugterne gik typisk til Hertadalen, hvor der blev sejlet i robåde på søen og spist frokost i restauranten. Turen til Herthadalen foregik i hestevogn. Fabrikken var også involveret i andre sociale arrangementer som fx Fagenes Fest i idrætsparken.

Men hvordan var arbejdsforholdene på fabrikken? Man får lidt fornemmelse af det ved at læse en artikel i Roskilde Avis fra 1944:

Når selve stålsengen er færdig, bliver "karosseriet" sprøjtemalet med en elektrisk håndsprøjte. For gæster, der besøger dette lokale,

Personalet er stillet op til fotografering efter at Henning Christensen havde overtaget virksomheden, og der var sket indskrænkning i personalet. Erik Jakobsen ses i anden række nr. 2 fra højre. Ca. 1956-58.

er det ganske ufatteligt, at arbejderne kan holde ud og tåle at stå i denne os og lugt dag ud og dag ind, men det er vel som alt andet en vanesag²⁶

Der findes ingen førstehåndsbeskrivelser af arbejdsforholdene. Men vi kan få lidt indblik i arbejdet på fabrikken ved at følge arbejdsmand Erik Jakobsen, der blev ansat den 8. maj 1947²⁷. Han var dengang 21 år og kom til Roskilde for at få arbejde på fabrikken. Hans onkel arbejdede der i forvejen, og han fik Erik ind. Erik nåede at holde 40 års jubilæum. Det blev fejret den 8. maj 1987 med formiddagskaffe på fabrik-

Personalet på Roskilde Madrasfabrik i Borge-diget ca. 1930.

Personalet på Roskilde Madrasfabrik 1934-37.

ken og senere middag ude i byen. Han stoppede på fabrikken i 1988 og døde få år senere.

Gennem de godt 40 år han arbejdede på fabrikken, var han efter familiens udsagn nærmest gift med arbejdet. Han boede i Ringparken og kunne fra køkkenvinduet kikke hen på fabrikken. Selv i hans ferier blev han tilkaldt, hvis der var noget, som skulle ordnes i en håndvending ovre på fabrikken.

Erik arbejdede på smedeværkstedet og med sprøjtemaling af metalemnerne bl.a. ben til flexbordene. Arbejdet var hårdt og gik ud over Eriks helbred. Han fik både slidgigt og dårlige lunger, som til sidst tog livet af ham.

Rosma deltager i Fagenes Fest i Roskilde Idrætspark i begyndelse af 1950'erne.

Arbejdsmand Erik Jakobsens 40 års jubilæum fejres med morgenkaffe på fabrikken i 1987.

Fra krise til krise

Roskilde Madrasfabrik var uden diskussion i lang tid en succes, men i dens levetid blev opgangsperioder afløst af kriser og konkurser. Der var i alt fem kriseperioder for fabrikken.

Den første krise indtraf efter 1. verdenskrig og endte med en konkurs. Den næste mindre krise var under 2. Verdenskrig med en kraftig produktionsnedgang. Næste rystelse af virksomheden var endnu en konkurs i slutning af 1950'erne. I 1970'erne indtraf en mindre krise, som skal ses i sammenhæng med den almindelige nedgang i samfundsøkonomien som helhed. Fabrikken fik det endelige dødsstød i begyndelsen af 1990'erne, hvor den lukkede.

Umiddelbart efter 1. verdenskrig raslede produktionen ned. Efter udvidelsen af fabrikken i 1917 var der en stor overkapacitet. I 1922 blev fabrikken solgt på tvangsaktion til fabrikantens broder Th. Christiansen, der også var værkfører på virksomheden. Men virksomheden blev ført videre under navnet "Roskilde Madrasfabrik v. C. Christiansen". Bygningerne og virksomheden blev solgt i 1925 til Dansk Madras Co. Spiralen A/S i Nykøbing Falster. Der var herefter strid om hvem navnet Roskilde Madrasfabrik tilhørte. I december 1925 besluttede Civilretten i Roskilde, at C. Christiansen fortsat måtte bruge navnet Roskilde Madrasfabrik C. Christiansen²⁸. Efter flytningen til Borgediget og udviklingen af metalsengen gik det nu igen fremad, og det fortsatte op gennem hele 1930'erne.

Under besættelsen faldt produktionen endnu en gang. I 1935 blev der produceret 9200 senge og madrasser. Det faldt til 6500 i 1943. Årsagen til produktionsnedgangen kan tilskrives den store mangel under krigen²⁹. En af de største kunder under besættelsen var Magasin du Nord i København. Trods nedgangen i produktionen var der i 1944 beskæftiget 38 personer på fabrikken. C. Christiansen udtalte til Roskilde Avis, at fabrikken klarede sig under krigen trods nedgang i produktionen, fordi der blev produceret forholdsvis mange dyre produkter.

I slutningen af 1940'erne og begyndelsen af 1950'erne steg produktionen igen. Der var nu op mod 70 personer beskæftiget på fabrikken. I midten af 1950'erne kunne der spores en begyndende krise. Igen var der en overkapacitet efter udbygningen i begyndelsen af 1950'erne. Der var behov for tilførsel af kapital. Dette medførte i 1955 en juridisk ændring af virksomheden, der blev omdannet til et interessentselskab med C. Christiansen som eneste ansvarlige indehaver, men

med broderen Willy og sønnen Henning som kommanditister, der i alt indskød 107.870 kr. i selskabet. Virksomheden overlevede endnu 3 år, men gik konkurs i februar 1958 efter krav fra kreditorerne bl.a. Landbobanken.

Efter konkursen i 1958 rekonstruerede sønnen Henning Christiansen virksomheden, så han blev enejer. Hele produktionen blev samlet på 1. sal, og produktporteføljen blev indskrænket. De næste 15 år gik det stille og roligt i virksomheden, men i 1970'erne var der igen problemer. Konkurser blandt møbelhandlerne ramte også Roskilde Madrasfabrik. Som eksempel gik Borup Møbelhandel konkurs i 1975, og Rosma havde mange penge til gode³⁰.

Fra 1975 til juni 1978 udlejede Roskilde Madrasfabrik en del af lokalerne til elektronikfabrikken Induperm. Dette tyder på, at der også i midten af 1970'erne var yderligere indskrænkning i produktionen³¹.

Fra midten af 1980'erne blev produktionen endnu engang indskrænket. Henning Christiansen ønskede at drosle ned. I slutningen af 80'erne og begyndelsen af 1990'erne var restaurationsbranchen ude i en krise på grund af nye skatteregler, hvilket medførte, at afsætningen af selskabsborde faldt drastisk. Et eksempel er, at firmaet Hotelmontering gik konkurs, og Roskilde Madrasfabrik fik et tab på omkring 100.000 kr.³²

Henning Christiansen forsøgte uden held at sælge virksomheden, og han måtte lukke den i 1992.

Kilder og litteratur

Klavs Becker-Larsen: Tunestillingen. Feltbefæstningen fra Roskilde fjord til Køge bugt. 1986.

Per Christiansen: Oplysninger til Roskilde Museum 7. oktober 1999. Utrykt.

Gorm Nielsen: Roskilde – Industrihistoriske afsnit. 1990.

Interview med Erik Jakobsens datter Gunhild Jakobsen den 29. april. 2015. Upubliceret.

Roskilde Avis.

Roskilde Lokalhistoriske Arkiv på Roskilde Bibliotek (RLA).

Roskilde Madrasfabrik gennem 25 Aar (Fotoalbum). 1937.

Noter:

¹ Kilderne til Roskilde Madrasfabriks første 22 års omflakkende tilværelse i Roskilde stammer fra artikler i Roskilde Avis, fotoalbummet Roskilde Madrasfabrik gennem 25 Aar, der blev udarbejdet i 1937 og oplysninger fra C. Christiansens barnebarn Per A. Christiansen.

² Roskilde Avis 18.11.37.

³ Sodavandsfabrikken blev opkøbt af Maglekilde Brøndanstalt og produktionen flyttet hertil.

- ⁴ Roskilde Avis 12.10.34.
⁵ Gorm Nielsen p. 209
⁶ Ifølge Roskilde Avis fra oktober 1934 var det en lakfabrik, til fremstilling af lak til lakering af skind. Men ifølge Gorm Nielsen brændte lakfabrikken ned i 1923, medens en kromgarvestoffabrik overlevede branden i 1929. Derfor må derfor være denne fabrik, som Roskilde Madrasfabrik flyttede ind i.
⁷ Per Christiansen.
⁸ Tegninger, ansøgninger og byggetilladelser: RLA.
⁹ Per Christiansen
¹⁰ Per Christiansen
¹¹ Roskilde Avis 12.10.44.
¹² Rosma. Netto-prisliste. Juni 1954. RLA.
¹³ Rosma Henning Christiansen. Katalog 1958. RLA.
¹⁴ Netto-Prisliste. 1. april 1931. Roskilde Madrasfabrik. C. Christiansen. RLA.
¹⁵ Patentansøgninger mv. RLA.
¹⁶ Er forsøgt at få verificeret hos Greve Museum. Umiddelbart mener museet, at det er en mulighed.
¹⁷ Klavs Becker-Larsen p. 207
¹⁸ Roskilde Avis 12.10.44.
¹⁹ Statistik over fabrikation 1954. Rosma. RLA.
²⁰ Det var tallet på bruttobeskæftigede i hele året 1937. RLA.
²¹ Udbetalt Arbejds løn i Aaret 1937. Roskilde Madrasfabrik. RLA.
²² Roskilde Madrasfabrik gennem 25 Aar. 1937.
²³ Roskilde Avis 12.10.34.
²⁴ Forskellige stile i Dansk Arbejdes erhvervsstilekonkurrence fra Teknisk Skole, marts 1946. RLA.
²⁵ Forskellige stile i Dansk Arbejdes erhvervsstilekonkurrence fra Teknisk Skole, marts 1946. RLA.
²⁶ Roskilde Avis 12.10.44.
²⁷ Gunhild Jakobsen
²⁸ Udskrift af Fogedbog for Retskreds 4, Roskilde Købstad. 10. december 1925
²⁹ Roskilde Avis 12.10.44
³⁰ Brev af 15. september 1975 til Rosma fra Revisionsakts. af 7/6 1963. RLA.
³¹ Lejekontrakt. RLA.
³² Per Christiansen